

I després de la guerra, què?

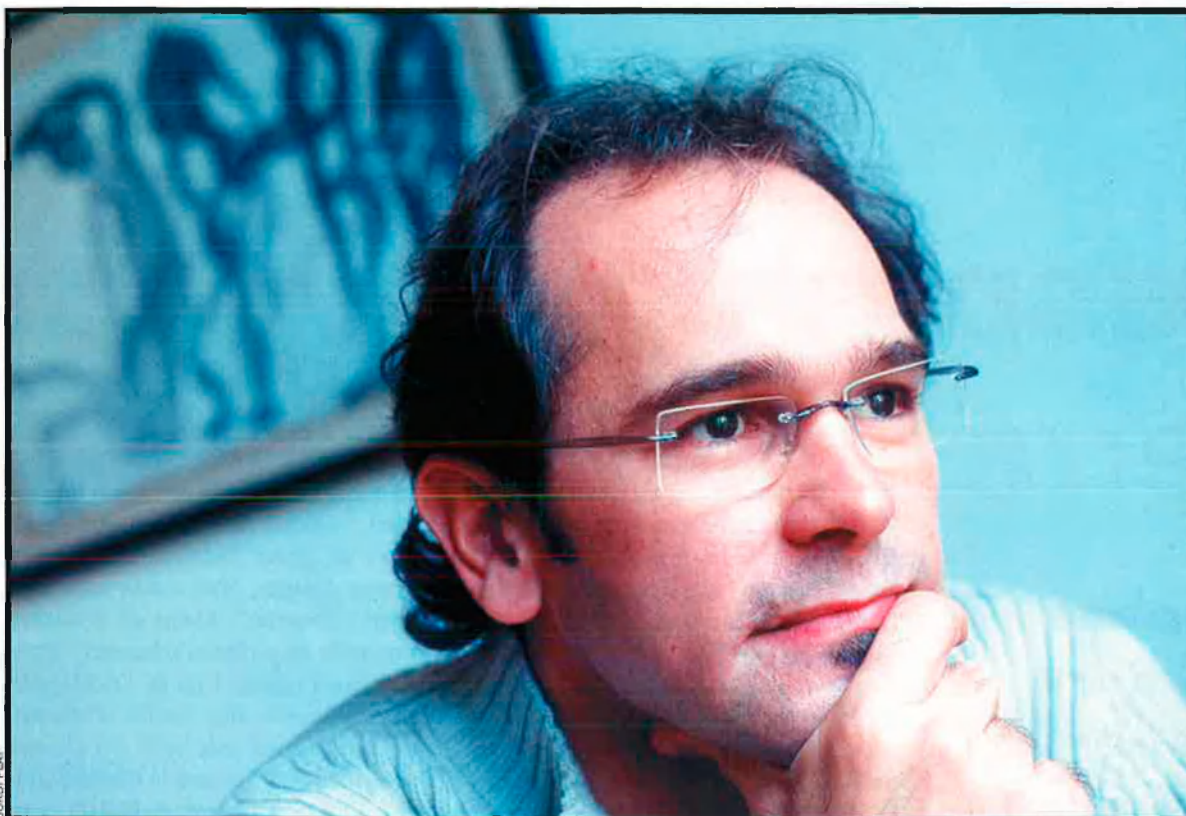
Sovint les guerres desapareixen de la nostra vida quan s'acaben oficialment. Però segons com es gestioni la postguerra, els enfrontaments bèl·lics poden renèixer i fer-se més mortífers i difícils d'aturar. El doctor en relacions internacionals Raül Romeva ha estudiat a fons aquesta qüestió, de plena actualitat dues setmanes després de la Conferència de Donants de Madrid.

Les guerres acostumen a desaparèixer dels noticiaris de televisió i de les primeres pàgines dels diaris de seguida que els aparents guanyadors n'anuncien la fi oficial. Però això no significa la fi automàtica de les causes del conflicte violent ni de les morts, com veiem ara a l'Iraq. De fet, si aquestes causes no es tracten adequadament és molt probable que la bel·licositat es repregui. Raül Romeva, doctor en relacions internacionals i analista de conflictes armats i ajuda internacional a l'Escola de Cultura de la Pau de la UAB, acaba de treure un llibre (*Guerra, posguerra y paz*, Icaria Editorial) en què tracta la qüestió. La publicació del llibre ha aparegut coincidint amb la primera Conferència de Donants a l'Iraq, feta a Madrid els dies 23 i 24 d'octubre, cosa que ens dóna peu a encetar la conversa.

Comencem pel que s'ha fet malament a l'Iraq, i Romeva és contundent: "Tot, és un desastre." Començant per "no voler evitar la guerra"; continuant "sense gestionar la guerra en termes realment encaminats a construir una societat i un context que permetin avançar cap a la pau"; i, finalment, convertint la postguerra en un desastre. Però anem més al detall. Primer de tot hi ha la manca d'anàlisi i la confusió que s'ha generat sobre les causes reals que motiven la tensió i que "avui hi hagi una resistència tan ferotge". El problema de fons, explica Romeva, és que la societat iraquiana no vol substituir un règim opressor com el de Saddam Hussein per un altre igualment opressor dirigit pel Govern dels EUA. El segon error comès a l'Iraq és que l'administració dels EUA monopolitza l'or-

ganització de la gestió de l'ajuda internacional, "deixant de banda el que hauria de ser un gestor multilateral com seria Nacions Unides, amb molta més legitimitat i autoritat". Abans de continuar, Romeva fa un parèntesi aclaratori: "Parlo de Nacions Unides i no de l'ONU, perquè el primer és una família d'organismes que va molt més enllà del Consell de Seguretat", i esmenta la UNESCO, la FAO, l'OMS, l'Unicef, el PNUD "i un seguit d'institucions amb una credibilitat i legitimitat guanyades a pols en moltes guerres i que amb més o menys encerts estan fent raonablement bé la seva feina." El problema és que aquesta feina està supeditada a l'ONU, al Consell de Seguretat, que és una suma d'estats que respon a les voluntats dels governs d'aquests estats, i per tant més propers a interessos particulars que universals.

Fet l'aclariment tornem a l'Iraq. Per Romeva el que fan en aquest país és l'exemple clar de com no s'han de fer les coses, i la cosa és més greu encara si es té en compte que els errors ja s'han detectat en altres contextos i que ara es repeteixen, cosa que duu Romeva a creure que ho fan malament a consciència: "Amb la informació que tenim avui, fer les coses malament no té excusa. Per tant no és producte d'una manca d'informació, sinó una voluntat de fer les coses d'una determinada manera perquè doni uns rèdits que no tenen res a veure amb la construcció de la pau i sí amb uns interessos particulars molt determinats de qui està conduint el procés." Li demanem que assenyali amb el dit els tres principals beneficiats: les extractores de petroli, les empreses vinculades a la re-

Per Raül Romeva és bàsic que en un escenari de postguerra sigui un organisme multilateral el que s'encarregui de gestionar l'ajuda internacional, marcant les prioritats a curt, mitjà i llarg termini, i tenint clar que cal posar data al retorn del control del país als seus habitants.

JORDI PLAN

construcció postbèlica i el Govern dels EUA, que considera que pot anar sol pel món i ho intenta imposar a l'Iraq.

'Mea culpa'. Si el conflicte iraquí continua per aquest camí Romeva preveu "un desastre cada cop més gran i que implicarà una presència internacional durant molt de temps". Què cal fer, doncs? A parer de Romeva l'administració dels EUA ha de fer un acte de contrició, un *mea culpa*, i que deixin de gestionar la fase postbèlica, tot i que reconeix que és difícil amb l'actual president nord-americà; per això posa les esperances en les eleccions del novembre de 2004. Una altra de les coses que segons Romeva cal fer a l'Iraq és que les Nacions Unides es facin càrrec de la gestió de la fase postbèlica, que treballin des d'un punt de vista multilateral, des de l'àmbit humanitari a l'àmbit social, psicosocial, democràtic i fins i tot regional; marcant les prioritats a curt, mitjà i llarg termini. És a dir, tenint clar que la presència de les Nacions Unides és per molt temps, "però per acompanyar un procés intern". El problema, i de fet ja ho han començat a pagar amb atemptats, és que les Nacions

Unides es percebin com el mateix que els EUA, i per això Romeva insisteix en la necessitat que Nacions Unides se'n separi al màxim.

De moment el més vistós que s'ha fet és la primera Conferència de Donants a l'Iraq, un altre exemple, segons Romeva, del que no s'ha de fer: "Si a Madrid s'hagués recollit tot el que es volia, que no es va aconseguir, s'haguessin recaptat 35.000 milions de dòlars, és a dir, tant com el 10% del deute extern iraquí." De fet, el que es va recaptar a Madrid ha fet pujar el deute extern de l'Iraq, ja que, per exemple, Espanya, dels 300 milions que va prometre, 75 són a crèdit; i els EUA, dels 20.000 milions que va prometre, n'hi ha 10.000 a crèdit. El deute s'acostuma a justificar dient que és el millor sistema per a evitar que els diners es perdin en un magma de corrupció. Però Romeva respon que és justament aquest lligam amb el país donant allò que "incentiva la corrupció, com passa a Bòsnia i Hercegovina, on qui gestiona els recursos no ho fa en benefici de la societat, sinó per retre comptes al donant". La via correcta, segons Romeva, és gestionar els diners des de fons multi-

laterals i destinar-los a condonar el deute a canvi que el país receptor apliqui lògiques internes de democratització i de garantir els drets de la població.

Des del deute i l'ajuda arribem a les ONG, que, com que les formen persones, també cometen errors. Romeva, però, va més enllà d'aquest reconeixement: "Les ONG han d'exercir un paper polític i han d'entendre que des del moment que entren en un conflicte armat la seva acció tindrà conseqüències, per exemple legitimant una determinada ocupació, com passa a l'Iraq." En aquest cas, però, també hi ha hagut ONG que han preferit prescindir de l'ajuda governamental i activar els seus propis recursos, i d'altres que senzillament han preferit no anar-hi.

Forts i dèbils. Tornant als processos per solucionar els enfrontaments, una de les dinàmiques en què sovint cauen els negociadors i mediadors entre les parts en conflicte és ser fort amb el dèbil i dèbil amb el fort. Per Romeva l'exemple més clar d'això és Israel i Palestina: "Qui té la força acaba imposant una lògica sobre el dèbil que des de fora, i en-

cara que no vulguem, tendim a legitimar. Per això crec que cal potenciar els esforços que es fan per trencar els extrems en un sentit o altre. La clau no està a condemnar l'ús de la violència o *maniqueitzar* el problema, sinó a establir vies que permetin que hi hagi opcions no violentes d'afrontar el conflicte, i establir els ponts entre les diverses posicions, per petits que siguin. Aquest és el repte de tots els processos de pau actuals."

L'ús de la violència ens duu a un altre tema recurrent. Si hom mira la majoria de conflictes que ha atès la comunitat internacional s'adona que només se'ls ha escoltat quan han recorregut a les armes. Romeva hi està d'acord i cita quatre exemples que li vénen al cap: Kosovo, Sàhara, Sri Lanka o Palestina. "Per això insisteixo—recorda Romeva—que des del punt de vista de l'ajuda internacional si volem que no hi hagi violència el que hem de fer és ajudar a donar sortida a determinades reivindicacions, que d'altra banda són legítimes i perfectament comprensibles, però que puguin fer-ho per mitjans no bèl·lics, i això vol dir primer prendre nota d'aquestes situacions i no obviar determinades reivindicacions, hi estiguem o no d'acord." "En aquest sentit—continua Romeva—es tracta de no legitimar l'ús de les armes com una manera de posar el conflicte en l'agenda internacional. És a dir, actuar abans que arribi la violència, ja que, si no, ens tanquem permanentment en una lògica de la guerra i la legitimació de la guerra, la violència i la contraviolència, que òbviament ens allunya del que hauria de ser el camí de la construcció de la pau."

Sovint el debat sobre la pau i la guerra acaba en un punt mort quan hom arriba a l'inici del conflicte, ja està iniciada la guerra, i ara què, intervenir-hi o no intervenir-hi? Romeva ho té clar: "És un tema que cada vegada ens ha de fer menys por. Hi ha una evidència i és que per aturar determinades agressions bèl·liques no hi pots enviar ONG. Hi ha determinades funcions que només les poden assumir les forces armades." Però Romeva hi posa condicions i límits: "El comandament de les intervencions militars ha d'estar supeditat a una gestió política internacional i multilateral, han d'actuar

Postguerres que cal seguir i reconsiderar

A l'hora de pacificar un conflicte bèl·lic, com en moltes altres coses, no hi ha solucions màgiques que serveixin de model. Per Raül Romeva, però, sí que hi ha processos d'on es poden treure idees per després aplicar o més aviat adaptar a altres contextos. Romeva ens fa una breu llista d'urgència amb processos de pau actuals que van ben encaminats i alguns que caldria tornar a repensar, i destaca algunes de les llums i ombres que els caracteritzen.

Processos que cal seguir amb atenció

Timor Est: Les Nacions Unides hi han exercit un paper de transició entre la independència d'Indonèsia i la consolidació d'un estat lliure —la independència es va proclamar el maig de l'any passat—, han acompanyat el procés democràtic i han posat data de caducitat a la seva feina per retornar el control i la direcció del procés a la població d'aquesta illa.

Tadjikistan: L'ajuda es gestiona des d'una perspectiva regional.

Balcans: Encara hi ha dificultats, però hi ha més passes endavant que endarreja. La gestió de l'ajuda funciona raonablement bé perquè es fa des d'una esfera regional com l'Organització per a la Seguretat i la Cooperació Europea i la UE, i, d'una manera més àmplia, les Nacions Unides.

Sierra Leone, Costa d'Ivori, Libèria: Hi ha un enfocament correcte del conflicte, ja que és regional, i ara cal veure si va pel bon camí.

Irlanda del Nord: És un exemple que un procés de pau necessita com a mínim el mateix temps per consolidar-se que el temps que ha durat la fase bèl·lica. Hi ha grups de tots colors que volen boicotar el procés, però cada dia creix més la convicció que això no té marxa enrere.

País Basc: És molt similar al cas nord-irlandès; el que passa és que els interessats a impedir que avanci la pau són massa nombrosos, en els dos extrems. Però, en canvi, el fet que cada vegada més gent s'adoni que aquesta lògica no ajuda en absolut a pacificar el País Basc fa que cada dia quedin més deslegitimades les visions extremes i vagin guanyant força les posicions favorables al diàleg.

Processos que cal reconsiderar amb urgència

Afganistan: L'ajuda internacional està supeditada gairebé a la direcció única i als interessos dels EUA.

Iraq: El mateix cas que l'Afganistan. No hi ha data de retorn del poder a la població autòctona.

República Democràtica del Congo: Durant molts anys se sabia que hi havia una situació molt delicada i no es va fer res. El fet que a la regió congoleesa d'Ituri hi hagi recursos naturals molt importants ha fet que l'ajuda no s'hagi gestionat per mantenir l'estabilitat del país, sinó bàsicament per garantir l'extracció dels recursos, entre altres el cobalt.

Guatemala: El procés de pau està molt estancat. En principi se suposava que havia reeixit, però ha anat endarrere ja que no s'ha resolt la qüestió de la impunitat dels responsables de la guerra. *O. C.*

en el marc de les Nacions Unides i supeditades a una sèrie de principis, com el caràcter d'immediatesa, és a dir, per aturar una situació bèl·lica, no per a castigar; un altre principi és la proporcionalitat de les armes; i un tercer és la reversibilitat, és a dir evitar empitjorar encara més la

situació prèvia a la intervenció." Romeva recorda que tot això s'ha vulnerat a l'Afganistan i a l'Iraq, on després de la guerra oficial encaren ara una postguerra molt més complicada.

Oriol Cortacans